

בס"ד, י"ב חשוון התשפ"ו

זבחים נ' – כללי הדרש בקודשים: האם דיין שנלמד יכול לחזור ולשמש כמקור ללימוד חדש?

שאלות:

1. אם בני יותר חזק מרפי, ושמשון דומה לבני, האם שמשון גם יותר חזק מרפי?

כללי הלימוד בקודשים: "למד מלמד" – לימודים ישירים

הגמרא ממשיכה את הסוגיה העקרונית מסוף הדף הקודם, ובוחנת באופן שיטתי האם דיין שנלמד באחת מארבע דרכי הלימוד (היקש, גזירה שווה, קל וחומר, בניין אב) יכול להמשיך וללמד דיין נוסף באחת מארבע הדרכים האלו, בהקשר של דיני קודשים.

○ האם דבר הלמד בהיקש, האם מלמד בבניין אב?

- **ניסיון רבי ירמיה:** אילו הכלל היה נכון, התורה לא הייתה צריכה לכתוב במפורש שדין אשם הוא בצפון. היינו יכולים ללמוד את זה בבניין אב מחטאת (שבעצמה למדה מעולה בהיקש).
- **הגמרא דוחה את ההוכחה.** אי אפשר היה ללמוד בבניין אב בכל מקרה, כי לחטאת יש חומרה ייחודית – היא מכפרת על חייבי כרת. הגמרא מוסיפה שגם ניסיון ללמוד בבניין אב "משני כתובים" (למשל, מחטאת ועולה על אשם וכדומה) לא היה עובד, כיוון שלכל אחד מהקורבנות יש חומרה ייחודית שאין באחרים. לכן, לא הצלחנו להכריע בשאלה זו.

○ האם דבר הלמד בגזירה שווה, חוזר ומלמד בהיקש?

- **הוכחת רב פפא:** הוא מוכיח שכן. דיין קורבן תודה שניתן להביאו מכספי מעשר שני וזה נלמד בהיקש משלמים. ודין שלמים עצמם נלמד בגזירה שווה ("שם"- "שם") ממעשר.
- **קושית מר זוטרא:** הוא מקשה לרבינא שההוכחה לא תקפה, כי מעשר הוא חולין. רבינא עונה לו שהוא חולק עליו: וסובר שהולכים אחר ה"למד", ולא מתחשבים ב"מלמד", כמו שמר זוטרא סובר, (רש"י). ולכן מכיוון שהדין הנלמד הוא קודש (שלמים), הלימוד נחשב לימוד בקודשים, וההוכחה תקפה.

○ האם דבר הלמד בגזירה שווה, מלמד בגזירה שווה?

- **ניסיון הוכחה של רמי בר חמא:** מדיני לחמי תודה (שיש בהם שלושה מיני מצה: רבוכה, חלות, ריקין). והדין שנדרש סולת בחלות נלמד בגזירה שווה מרבוכה, ודין הסולת בריקין נלמד בגזירה שווה נוספת מחלות.
- **דחיית הניסיון:** רבינא דוחה את ההוכחה, כי ניתן ללמוד את דין הריקין ישירות ממנחת מאפה תנור בגזירה שווה ישירה.
- **הוכחת רבא:** רבא מוכיח את הכלל ממקום אחר: מדין ניתוח האיברים בפר כהן משיח שנלמד בגזירה שווה ("ראשו וקרעיו") מעולה. לאחר מכן, דיין ניתוח האיברים בפר ושעיר של יום הכיפורים נלמד בגזירה שווה נוספת ("עור ובשר ופָּרָש") מפר כהן משיח. מכאן הוכחה שדין שנלמד בגזירה שווה חוזר ומלמד בגזירה שווה נוספת.

2. יחזקאל השוחט שחט תרנגולת שנמצאה טריפה היא מטמאה טומאת נבילה?

כללי הלימוד בקודשים: "למד מלמד" – היסקים לוגיים

אחרי שהגמרא ביססה כמה כללים על סמך פסוקים וברייתות, היא עוברת להסיק כללים נוספים באמצעות בניית קל וחומר שמבוססים על מה שכבר הוכחנו.

○ האם דבר הלמד בגזירה שווה – חוזר ומלמד בקל וחומר:

1. **ניסיון ראשון:** הגמרא מנסה ללמוד בקל וחומר: ומה היקש (שלא מלמד הלאה בהיקש, כמו שראינו בדף הקודם) כן מלמד בקל וחומר, גזירה שווה (שלפי **רב פפא** כן מלמדת בהיקש, כמו שראינו בנושא הקודם) לא כל שכן שתלמד בקל וחומר?

2. **דחייה ומסקנה:** הגמרא דוחה את ההוכחה כי היא נסמכת על **רב פפא**, ששיטתו לגבי המלמד נתונה במחלוקת. ולכן היא בונה קל וחומר חדש: ומה היקש (שלא מלמד בהיקש) כן מלמד בקל וחומר, גזירה שווה (שכן מלמדת בגזירה שווה אחרת, כפי שהוכחנו) לא כל שכן שתלמד בקל וחומר? ולכן הכלל הזה מתקבל.

○ דבר הלמד בגזירה שווה – האם מלמד בבניין אב? – תיקו.

○ **דבר הלמד בקל וחומר – האם מלמד בהיקש?** הגמרא מנסה לבנות קל וחומר: ומה גזירה שווה (שלא נלמדת מתוצאת היקש) כן מלמדת בהיקש (לפי **רב פפא**), קל וחומר (שכן נלמד מתוצאת היקש) לא כל שכן? אבל מכיוון שההוכחה תלויה שוב בלימוד של **רב פפא** שלא מוסכם על כולם, היא נדחית והשאלה נשארת בתיקו.

○ **האם דבר הלמד בקל וחומר – חוזר ומלמד בגזירה שווה:** לימוד בקל וחומר: ומה גזירה שווה (שלא נלמדת ממתוצאת היקש) כן מלמדת בגזירה שווה אחרת, קל וחומר (שכן נלמד מתוצאת היקש) לא כל שכן שילמד בגזירה שווה?

○ האם דבר הלמד בקל וחומר – חוזר ומלמד בקל וחומר:

- **ניסיון ראשון:** הגמרא מנסה ללמוד בקל וחומר מגזירה שווה: ומה גזירה שווה (שלא נלמדת מתוצאת היקש) מלמדת בקל וחומר, קל וחומר (שכן נלמד מתוצאת היקש) לא כל שכן שילמד בקל וחומר?
- **דחייה ומסקנה:** הגמרא דוחה את זה, כי זהו "קל וחומר בן בנו של קל וחומר". כלומר, יש כאן שלושה קל וחומרים זה על גבי זה: **א**) שימוש בכלל עצמו הוא קל וחומר. **ב**) ואת הכלל הזה גם למדנו בקל וחומר שני (מגזירה שווה שמלמדת בקל וחומר). **ג**) והכלל ש"גזירה שווה מלמדת בקל וחומר" בעצמו נלמד מקל וחומר שלישי. ואולי אי אפשר לבסס דין על לימוד כזה (**רש"י**). לכן הגמרא מביאה קל וחומר יותר פשוט: ומה היקש (שלא מלמד בהיקש) כן מלמד בקל וחומר, קל וחומר עצמו (שכן נלמד מתוצאת היקש) בוודאי שילמד בקל וחומר?

○ האם דבר הלמד בקל וחומר, מלמד בבניין אב?

- **הוכחת רבי ירמיה:** רבי ירמיה מביא את שיטת **רבי מאיר** לגבי עוף שנמלק ונמצא טריפה, שלא מטמא בבית הבליעה. ההוכחה של **רבי מאיר** בנויה משני שלבים:
- **שלב א' (קל וחומר):** דין שחיתת עוף טריפה שנטהר מטומאת נבלה נלמד בקל וחומר משחיתת בהמה טריפה: ומה שחיתת בהמה טריפה, שהיא חמורה שמטמאה במגע ומשא, מטהרת אותה השחיטה מטומאת נבלה, שחיתת עוף טריפה, שהוא קל יותר (שלא מטמא במגע ובמשא), לא כל שכן ששהשחיטה תטהר אותו?

- **שלב ב' (בניין אב):** מהדין הזה, שנלמד בקל וחומר, לומדים בבניין אב שגם מליקת עוף טריפה מטהרת מטומאה: "במה מצינו בשחיטה שמכשירה לאכילה... אף מליקה שמכשירה למזבח...תטהר". ומכאן הוכחה לכך שדין שנלמד בקל וחומר חוזר ומלמד בבניין אב.
- **דחיית ההוכחה:** אבל, הגמרא (בתחילת הדף הבא) דוחה את ההוכחה הזו. הסיבה היא שהמקור ללימוד (טהרת שחיטת עוף טריפה) הוא מדיני שחיטת חולין, ולא מדיני קודשים. לכן, שוב מי שחולק על **רב פפא** וסובר שהולכים אחר ה"מלמד" (המקור) ולא ה"למד" (הנלמד), לא יקבל את התוצאה (מלבד מה שרש"י מביא **שרבי מאיר** לא באמת למד בבנין אב).